

ПРЕЂУТАНИ СРПСКИ ГЕНЕРАЛИ У АУСТРИЈСКОЈ ЦАРЕВИНИ

ПОСВЕЋЕНОСТ ПОЗИВУ

Пише
Раде
МИЛОСАВЉЕВИЋ

Током историје, у војсци аустријске и аустроугарске царевине било је више од две стотине Срба генерала и највиших официра. Многи од њих исповедали су католичку веру, али је немали број био и оних који су остали верни православној цркви. Њихово лично јунаштво, војничко мајсторство и добијене битке омогућили су да српски народ у заграничним, илити крајишким подручјима, традиционално уживају изузетне националне повластице.

ко је веровати историчарима и шнајдерима историје, на Балкану није било Словена пре шестог века. Када су се населили, после дуготрајног отпора, примили су хришћанство, а у 10. веку језик свих јужнословенских племена био је само један. На рушевинама Византије средином 11. века дошло је до великог црквеног раскола, који је у каснијим вековима имао трагичне последице. Разлаз се у почетку тицао само извесних теолошких тумачења Христове вере, али је борба између Цариграда и Рима често вођена и другим средствима.

Словени источних крајева Балкана чврсто су се држали својих изворних (православних, ортодоксних) догми, док су западна племена – такође после жестоког отпора – признала папу за свог врховног верског поглавара. У пределу насељеном југоисточно од Алпа формирана је покрајина Словенија, која није имала сопствену државу, док је после краткотрајног успона, хрватска држава ушла у састав јачих северних суседа, које су племенске старешине признале за своје господаре. На истоку је Србија под Немањићима била независна држава, чак краљевина и царевина. У тој држави је цветала висока култура, посебно градитељство, сликарство и књижевност, а напорима Растка Немањића, потоњег Светог Саве, учвршћено је православље и утврђена црквена самосталност.

СЕОБЕ

После боја на Косову, пада Цариграда, Србије и Босне, услед турског зулума, масе православног становништва прелазиле су у Мађарску и Аустрију. Ту су наишли на људе који су говорили истим или сличним језиком, на хришћане западног обреда. Предвођени својим црквеним високодостојницима, а подржани од национално свесних војних старешина, Срби су грчевито настојали да сачувају своју веру, пруживши от-

пор често безобзирним насртајима на њихову „слободу савести“. У том сукобу интереса нашли су се бројни официри српске националности. С једне стране, подразумевала се лојалност држави, а с друге је била исто тако природна тежња ка очувању обичаја, вере и писма.

Склапајући уговоре са Царевиним, Срби су са највишег места примили повеље, које су у историји назване привилегијама. Прву од тих привилегија издао је цар Фердинанд 1538. године, када су од придоблих ускока основане три капетаније од по 200 војника. Најпознатију повељу Србима издао је, 5. октобра 1630, цар Фердинанд Други на аудијенцији у Регенсбургу. Повеља с гаранцијама изузетних права тада је уручена дванаесторици српских првака са владиком Максимом Предојевићем на челу. Нажалост, са високих места често су те исте привилегије кршене, што је изазивало непоколебљив отпор људи који су себе сматрали слободним ратницима и били поносни на ту своју слободу.

О том отпору говори велик број оружаних буна, од којих су најпознатије Осмокруховићева 1666. и Љубојевићева 1755. године, која је у Северину код Бјеловара окупила око двадесет хиљада крајишника. Обе су скршене лажним обећањима и војном силом.

СРБИ КАТОЛИЦИ ■

Свест да су им повластице додељиване због њиховог војничког умећа и велике храбрости и снаге, неопходне за опстанак Царевина, била је јасна. Аустрија је умела да награди војничко држање и храброст српских младића, да им широм отвори своје добро уређене школе и омогући напредовање до највиших положаја и чинова, рачунајући ту и доделу племићких титула. У Државном архиву у Бечу чува се мишљење једног од високих војних команданата о Србима: „То су лепа људи, високи, неучени, али бистра ума, храбри јунаци, за бој као створени“.

И поред великог јунаштва, доказаног војничког умећа и бројних победа, извојеваних под њиховом командом, у изворима који говоре о војној и ратној историји Аустрије, Срби се ретко помињу јер су сврстани међу Хрвате, где их је било у највећем броју. Тако су у хрватски национални корпус убрајани не само Срби, који су примили католичку веру, већ и они који су остали верни православљу. Тадашњи историчари (већином свештена лица) сматрали су Србе католичке вере „превереницима“, па их зато више нису ни сматрали Србима. И поред тога, према штурим историјским подацима, у аустријској царевини било је више од 200 Срба генерала, од којих су многи остали у православној вери, а било је доста и оних који су, под притиском или вођени сопственим интересима, „преверили“.

Један од првих Срба католика који је постао аустријски генерал био је Јован Андрија Макар (рођен у Крижевцима, око 1640. године – умро у Бечу, 1700), син крајишког пуковника Николе Макара (1620–1674). Јован је био вођа харамија у Вратну на Калнику и већ у 29. години добио чин потпуковника. С 42 године изазвао је на мегдан и погубио турског капетана у Вировитици, што му је донело велико поштовање и славу. Између осталог, био је и командант Сигета, а 1687. године постао је барон и генерал-мајор. Јунаштом се истакао и 1693. на Бихаћу, али је био превеликих амбиција, које су штедиле „општим интересима“. У делу „Разговор угодни народа Словинскога“ оба Макара опевао је Андрија Качић Миошић.

Први Србин православне вере, унапређен у чин пуковника аустријске војске (1702. године, умро 1711) био је Јован Секула. Његово име прећутала је Војна енциклопедија, у чијем се другом издању помиње Иван Секула, хојдучки харамбаша у Славонији, очигледно предак овог пуковника. После њега следило је још десетак право-

Царица Аустроугарске Марија Терезија

славних Срба с чином пуковника, да би тек Атанасије Рашковић, кнез и вођа устанка у Старом Влаху 1737. године, замало достигао генералске почасти.

У чин пуковника српске националне милиције Рашковић је унапређен 15. марта 1739. године. Као најстарији официр аустријске војске од свих Срба, био је по друштвеном угледу одмах иза патријарха Арсенија Четвртог Шакабенте, чија је сестра Анђелија била Атанасијева жена. Цар Карло Шести му је уз чин издао и племићку диплому. Са граничарима из посавске границе истакао се 1745. у рату у Италији, када је генерал Андре похвалио јунаштво Срба. Вративши се са ратишта формирао је нови граничарски пук, за чијег команданта је и постављен. Имао је свој племићки грб са орлом у полету, даривао је српске манастире и био истакнути српски првак у сваком погледу. Од четворице њего-

вих зетова, тројица су постали генерали, као и његов син Александар (1720–1773).

Био је Атанасије као предодређен да постане први православни Србин генерал аустријске војске. Приликом једног маневра на Ракошком Пољу код Пеште, где су под Рашковићевом командом српско-хрватски пукови надмашили немачке у погледу војничке извезбаности и брзе паљбе, царица Марија Терезија га је нарочито одликовала изрекавши му своје „царско благовољење“ и позвавши га за царски сто испред свих генерала и министара, давши му место за столом поред себе, похваливши српски народ и обећавши му многе царске милости. То је значило и генералски чин, али му је тај успех дошао главе.

После заједничког ручка у Купинову, један од многобројних слугу му је подметнуо отровну шољицу црне кафе, од чега је Атанасије 19. маја 1753. умро. Завидљиви мађарски, али и други официри, нису могли да му опросте успехе и успон. По наређењу генерала Сербелонија, уз велике почести сахрањен је у манастиру Крушедолу.

НАРОДНА ПЕРЈАНИЦА ■

Од преко 200 генерала Срба у Аустрији, први Србин православне вере који је унапређен у чин генерал-мајора (1763. године) био је Михајло Микашиновић, рођен у крајишком селу Плавшину код Копривнице 1715. а умро у Бечу 3. новембра 1774. године – наводно од подагре, али више од туге због претрпљене неправде. Капетан је постао 1739. године, истакао се у бројним биткама у Чешкој, Пољској и Италији, нарочито код Велтрина, после чега је 1745. добио чин мајора. Баронство „од Шлангенфелда“ добио је као пуковник и командант Вараждинско-ђурђевачке регименте 28. јуна 1760.

Као генерал-мајор Михајло Микашиновић је био на дужности-ма у Карловцу и Осијеку, да би 1766. године добио и чин фелдмаршал-лајтнанта. У похвалним написима о њему истиче се да је на српском сабору у Сремским Карловцима 1769. свој глас приликом избора митрополита дао владци горњокарловачком Данилу Јакшићу, а не кандидату препорученом од Беча. Био је то и крај његове војничке каријере. Најпре је праћен и „откуцан“, а затим 1771. „више суспендован него пензионисан“, уз ниску и неадекватну пензију. И поред доказаног јунаштва, царица га није удостојила највишим орденом.

Настао се у Крајини, у Копривници, где је живео његов народ. „Био је ревностан Србин... Православну своју веру и цркву жарко је љубио и истински поштовао“. Истакнуту улогу одиграо је борећи се против унијаћења Срба на Крајини, а у поменутој буну 1755. спасао је народ од већих репресалија. Иако царски официри, није се одвајао од свог народа; до њега су долазиле жалбе крајишника које је па-

жљиво разматрао прослеђујући их вишим надлештвима са својим мишљењем.

С једне стране стишавао је оправдан и понекад неконтролисани бунт (знајући да ће последице бити страшне и погубне), с друге је морао да обавља своје дужности налазећи у Бечу разумевања за крајишке захтеве, које је у основи подржавао. У време буне писао је митрополиту Ненадовићу и позвао га на заједничку акцију; код обнове манастира Лепавине дао је највећи прилог, био је китор и тутор других цркава, а својим новцем је куповао црквене књиге из Русије. Као фелдмаршал и барон користио је свој грб са српском тробојком и оцилима. Славно је крсно име св. Јована. Код њега је долазио млади Доситеј Обрадовић, што је описао у својој књизи „Живот и прикљученија“. Кад му је умрла жена, оженио се Аном, ћерком пуковника Михајла Продановића и сестром генерала Саве Продановића, која се после његове смрти преудала за руског племића Стефана Ожеговића.

Као српска перјаница, Мишашиновић је био нека врста оријентира потоњим српским официјерима у Монархији.

Фелдмаршал-лајтнант Јефтимеј Љубибратић, конте де Требиње, син капетана Кузмана, рођен је у Дубровнику 1716. а умро у Бечу 1. фебруара 1779. године. Био је само годину дана млађи од Мишашиновића. Чин генерала добио је касније, али би стигао и до чина фелдцајгмајстера да после премештаја у Кремону није отишао код царице и замолио је да га отуда врати, јер тамо „нема ни свештеника ни цркве својега закона“. Марија Терезија, „горљива католикиња“, није са симпатијама примила ту молбу. У радовима о Љубибратићу истиче се да је постао кадет са 14 година „код србијанске крајине“, да је 1753. године био потпуковник, да се као пуковник 1758. истакао у опсади Оломуца, да је 1760. награђен баронством, а 1762. године одликован орденом Марије Терезије.

Чин генерал-мајора добио је 1770. године, а фелдмаршал-лајтнанта 1773. у Карловцу, одакле је премештен у Осијек, па у Кремону. Био је висок, наочит, а у 30. години је рањен и остао „сакат у једну руку“. Из првог брака имао је кћер и два сина, а у другом се оженио удовицом пуковника Чарнојевића. О његовом раду у Градишкој регименти похвално је писао А. М. Рељковић. Његов син Михајло Љубибратић био је пуковник Оточке регименте, а чин генерала имао је и Стефан Љубибратић.

БАРОН ОД ПАПИЛЕ

Самуило Зјеларевић, рођен око 1720. у Грђевцу код Бјеловара, а умро у Бјеловару 5. децембра 1771, био је трећи Србин православне вере, који је (пред саму смрт), унапређен најпре у чин генерал-мајора, а потом и фелдмаршал-лајтнанта аустријске војске. Био је виши официјер у време Љубојевићеве буне 1755. када су савременици хвалили његово држање, јер није био слепо оруђе аустријских милитаристичких кругова. То је био и разлог што није добио веће части, које је заслуживао, па ни највећи царичин орден.

Павле Димић, барон од Папиле, четврти по реду Србин (цинцарског порекла) аустријски генерал, рођен је 1722. у Араду, а умро

Породица Сечујац

28. августа 1802. у Темишвару. У активну службу ступио је 1749. код славонских граничара. Мајор је био 1756. а као потпуковник Градишког пука одликован је 1762. орденом Марије Терезије. Барон је 1765, пуковник и командант Влашко-илирске регименте 1777, командант у Броду и генерал-мајор 1783. и фелдмаршал-лајтнант 1788. године. За време службе у Белој Цркви оптуживан је пред војним судом у Темишвару ради својих националних ставова.

На „барона Папилу у Меходију“ било је адресовано једно од сачуваних писама Станка Јовановића „одборника крајинског“, у коме обавештава команданте аустријских трупа око Оршаве о тешком стању Срба уочи устанка – Кочине крајине. Да је био „Србин по рођењу“ наводе и бечки извори, а да је заступао српске интересе у Монархији говори његова изјава у Темишвару 1790. у којој каже: „Нећемо и не дамо да се наше привилегије од Мађара озакоњују“.

Две године старији Арсен(ије) Сечујац, син мајора Ђорђа и Ане Станисављевић, рођен је 1720. у Петроварадину, а умро 13. јануара 1814. у Бечу у 94. години. Кадет је постао 1741. у Градишком граничарском пуку, мајор 1759, потпуковник 1765. године. Орден Марије Терезије примио је 1762. а 1767. и племство „од Хелденфелда“. Командовао је 13. граничарским пуком и био пуковник Банатске границе до 1773. када је премештен у Брод. У чин генерал-мајора унапређен је 1783. и после пензионисања постао дворски саветник. Сви његови потомци носили су исто име – Арсеније. Други Арсеније Сечујац умро је 1839. као пуковник, трећи Арсеније Сечујац, рођен 1814. у Бечу, био је генерал-мајор, а четврти, Арсеније Сечујац је умро 1903. године такође као генерал-мајор.

ФЕЛДЦАЈГМАЈСТЕР

Павле Давидовић је први Србин православне вере који је постигао чин фелдцајгмајстера. Рођен је у Будиму 1737. године, а умро 18. фебруара 1814. у Коморану, где му је о државном трошку подигнут

споменик на српском гробљу, скоро век после смрти. У војску је ступио 1757. као добровољац, учествовао је у Седмогодишњем рату 1756–1763. као командир чете, а у Рату за баварско наслеђе 1778–1779. истакао се у јуришу на Хабелшверт. У чин мајора унапређен је 1779, када је одликован орденом Марије Терезије, а титулу барона с предикатом Д' Алтон добио је наредне године. Пуковник је постао 1783. године као командант Петроварадинског граничарског пука.

У бурним догађајима за време Кочине крајине контактирао је са Србима, који су чињеницу да имају сународника на важном месту сматрали врло значајном. Долазио је често у Земун, где је радио са пуковником Џенејном и капетаном Михајлом Михаљевићем. У Српско-турском рату 1788–1791. године Павле Давидовић је са својим граничарима и добровољцима на јуриш заузео Шабац, а затим учествовао у заузимању Београда, Лешнице и Лознице, опседао Соко и ратовао против Али-паше Видајића. Чин генерал-мајора добио је 1790. године, а као фелдмаршал-лајтнант 1796–1797. командује корпусом у рату против Француске. У чин генерала артиљерије (фелдцајгмајстера) унапређен је 1807. и тиме ушао у ред најистакнутијих аустријских војних команданата свога доба. Његова потпуна посвећеност војсци и војном позиву види се и из податка да се никада није женио. ■

(Наставак у следећем броју)

Грб Михајла Продановића